

Svět v předvečer první světové války a první světová válka

HMV401 Dějiny mezinárodních vztahů

Mgr. Marek Bičan

Vznik a vývoj Trojspolku

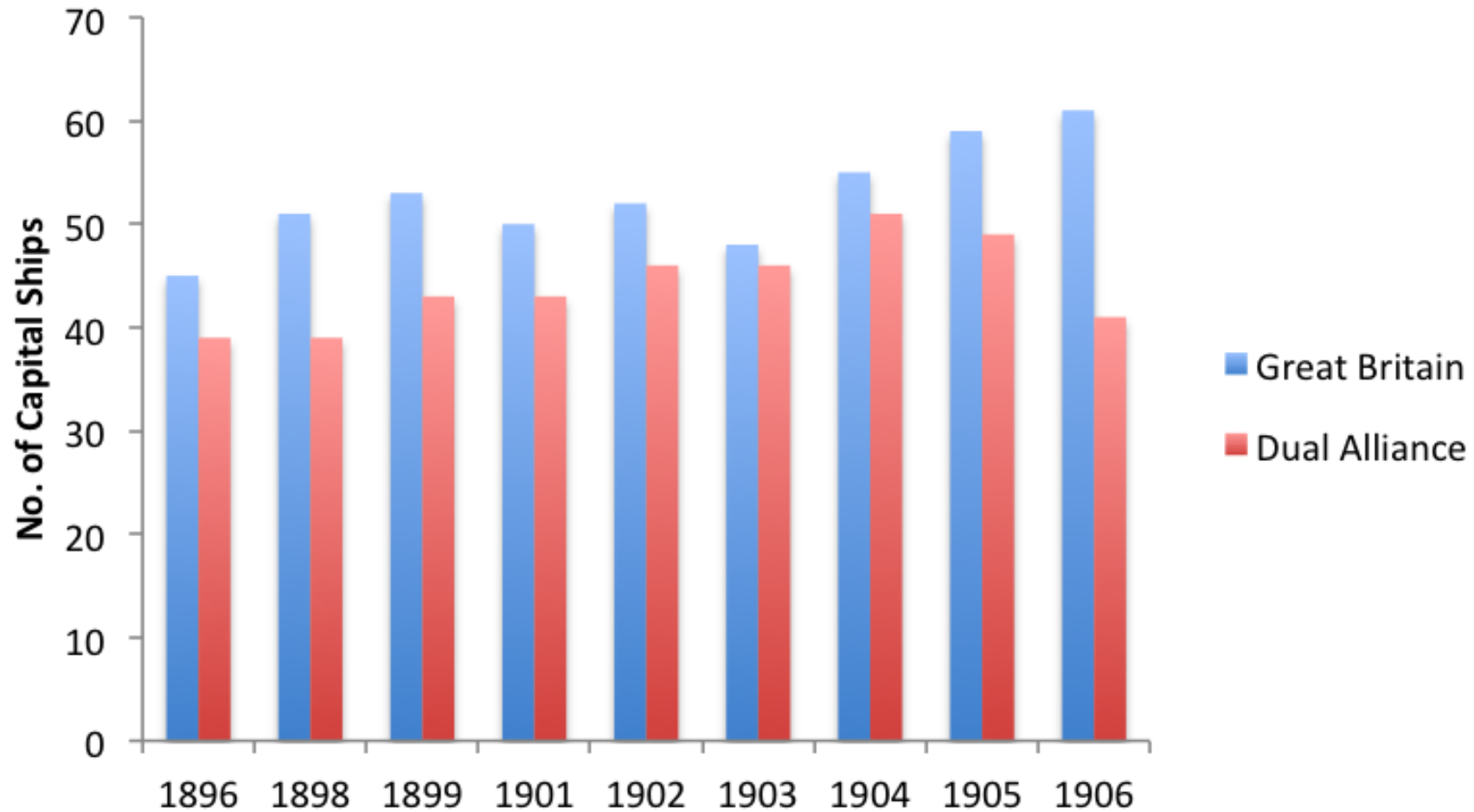
- Roku **1879** byla mezi Německem a Rakousko-Uherskem uzavřena tajná vojenská dohoda, která předpokládala, že bude-li některý ze signatářů napaden Ruskem, druhý mu přispěchá na pomoc. Pokud by došlo k napadení ze strany jiného státu, zachová druhá ze smluvních stran neutralitu.
- Toto nastavení bylo výhodnější pro Vídeň, neboť ji nezavazovalo k vojenské pomoci Německu v případě války s Francií.
- V roce **1882** se k Dvojspolku připojuje Itálie (v reakci na francouzskou okupaci Tuniska) a vzniká tak Trojspolek. Řím získává garance v případě války s Francií, Vídeň a Berlín naopak garance v případě války se dvěma a více mocnostmi.
- Mez Itálií a Rakousko-Uherskem existoval nesmírně silný antagonismus (Rakousko bylo hlavní překážkou italského sjednocení) a vřelé vztahy nepanovaly ani mezi Vídní a Berlínem (Rakousko bylo v roce 1866 poraženo Pruskem).

Zajišťovací smlouva a politika dvou předí

- Otto von Bismarck uzavřel roku **1887** s Nikolajem Giersem **Zajišťovací smlouvu**, ve které se Berlín zavázal k podpoře ruských cílů stran tureckých úžin a k zachování neutrality v případě konfliktu mezi Ruskem a nějakou třetí mocností – samozřejmě s výjimkou Rakousko-Uherska, kdy by Německo dodrželo své smluvní závazky vyplývající ze členství v Dvojspolku.
- Roku **1889** byl britským parlamentem přijat **Naval Defence Act**, který počítal se zvýšením britských námořních výdajů. Tento zákon rovněž stanovil, že britské královské námořnictvo musí disponovat minimálně stejným počtem námořních lodí jako dvě další mocnosti (tehdy Francie a Rusko) dohromady.

The Naval Balance Between Britain and the Dual Alliance

Změny v německé domácí politice

- Roku **1888** umírá nejdříve starý císař **Vilém I.** i jeho syn a nástupce (po 99 dnech na trůně) **Fridrich III.** a novým císařem se tak stává mladý **Vilém II.**
- Nový císař hodlá hrát daleko výraznější roli, než jeho předchůdci a prosazovat imperialistickou a nacionalistickou politiku. Názorově se tak rozchází s dlouholetým kancléřem **Otto von Bismarckem**, který roku **1890** rezignuje. Novým kancléřem se stává **Leo von Caprivi.**
- V Německu hrál císař daleko dominantnější roli, než například král ve Velké Británii, neboť kancléř ke svému setrvání ve funkci nepotřeboval většinu hlasů v *Reichstagu*, ale důvěru panovníka.

Německé zmatky a francouzsko-ruské sblížení

- Hlavním cílem francouzské zahraniční politiky bylo nalézt cestu z izolace, ve které se Paříž nacházela, neboť její koloniální politika se v Africe často křížila s koloniálními zájmy Velké Británie a Itálie. Na kontinentu pak Francie sousedila s daleko mocnějším Německem, které si na ní roku 1871 vynutilo postoupení Alsaska a Lotrinska.
- Roku **1890** vypršela lhůta na prodloužení platnosti Zajišťovací smlouvy. Berlín o její další trvání nestál, a to částečně kvůli nepochopení složité Bismarckovy zahraniční politiky a nelibosti z ní, ale také ve snaze orientovat se spíše na Velkou Británii, než na Rusko.
- Tato snaha byla nejdříve v Londýně přijata pozitivně a britský ministerský předseda **markýz ze Salisbury** uzavřel též roku s Berlínem smlouvu o výměně Helgolandu za Zanzibar. Po dalším jednání ohledně podoby možné aliance mezi Velkou Británií a Německem se však Londýn nakonec rozhodl tuto alianci neuzavřít.

Německé zmatky a francouzsko-ruské sblížení

- Domnělé sblížení mezi Velkou Británií a Německem vyděsilo Petrohrad, který by tak v případě uzavření britsko-německého spojení čelil Rakousko-Uhersku na Balkáně, Německu na západě a Velké Británii v Afghánistánu, Persii, Číně a oblasti tureckých úžin.
- V reakci na tuto situaci byla roku **1891** z iniciativy ruského ministra zahraničí Nikolaje Gierse uzavřena přísně tajná dohoda mezi Francií a Ruskem, která oba signatáře zavazovala ke konzultacím ohledně dalšího postupu v případě napadení jednoho z nich třetí mocností.
- Následujícího roku podepsaly obě země vojenskou dohodu a roku **1894** stvrdily své spojení řádnou spojeneckou smlouvou. Paříž se v ní zavazovala, že Petrohradu přispěchá na pomoc v případě napadení Německem nebo Německem a Rakousko-Uherskem, zatímco Rusko učiní totéž, kdyby byla Francie napadena Německem nebo Německem a Itálií.

Transvaalská krize

- V letech **1894** až **1895** probíhala transvaalská krize, která byla vyprovokována britskou snahou o získání jihoafrických nalezišť zlata. Na konci roku 1895 došlo k neúspěšnému britskému útoku na Transvaal.
- Císař Vilém II. poslal prezidentovi Paulu Krugerovi telegram, ve kterém mu poblahopřál k tomu, že se mu podařilo „uhájit nezávislost své země před útokem zvenčí“, a to, aniž by „požádal o pomoc spřátelené mocnosti.“ Britská vláda tento akt nesla značně nelibě.

Německé námořní zbrojení

- „Nový kurz“ německé zahraniční politiky byl charakterizován spíše nekoordinovaností jednotlivých iniciativ a vyčkávací taktikou, než promyšlenou strategií předchozí bismarckovské éry.
- V průběhu 90. let probíhalo navyšování armádního rozpočtu a s ním spojené zvyšování početního stavu německé armády. Císař Vilém II. také intenzivně podporoval plán rozvoje německého námořnictva (mj. po četbě *Vlivu námořní moci na dějiny* Alfreda Thayera Mahana).
- Existovaly však dvě protichůdné koncepce výstavby německého námořnictva:
 - 1) Flotila složená z rychlých křižníků schopných nasazení na delší vzdálenosti;
 - 2) Flotila sestávající z těžkých válečných lodí, budovaná ve snaze o paritu s Velkou Británií.
- Roku **1897** jmenoval císař státním sekretářem námořního úřadu admirála **Alfreda von Tirpitze** a o rok později byl schválen zákon o válečném námořnictvu, který počítal s dlouhodobým programem výstavby lodí podle druhé koncepce. Londýn toto počínání chápal jako nepřátelské.

Fašodská krize

- O propojení svých afrických kolonií usilovali Britové (ve směru od Káhiry po Kapské město), ale i Francouzi (od Senegalu po Džibutsko). Tyto ambice se střetly na horním Nilu v jižním Súdánu, kde se u městečka Fašoda v roce **1898** setkaly francouzská a britská expedice, což zapříčinilo krizi v britsko-francouzských vztazích.
- Londýn intenzivně naléhal, aby Francie vyklidila oblast horního Nilu, k čemuž nakonec došlo, neboť Rusko nemělo žádný zájem vstoupit do války s Velkou Británií kvůli koloniálním třenicím v Africe. Paříž byla navíc paralyzována vnitropolitickou krizí v souvislosti s Dreyfusovou aférou.
- Výsledkem byla smlouva z roku **1899**, kterou Francie přiznává oblast horního Nilu za sféru britského vlivu. Paříž také přehodnotila svoji zahraniční politiku ve vztahu k Londýnu a nadále usilovala spíše o kooperativnější podobu vzájemných vztahů.

Búrská válka a britská izolace

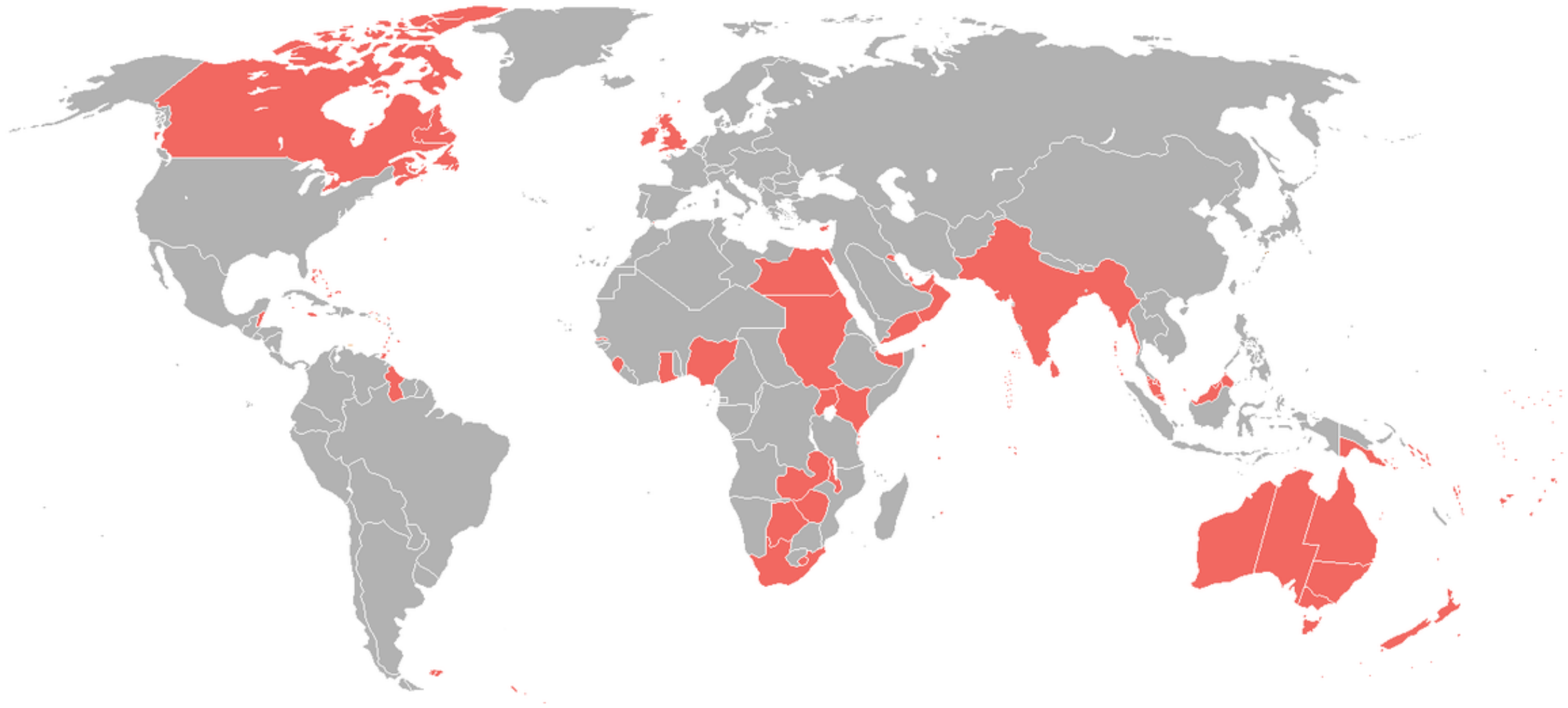
- Představitelé Transvaalu a Oranžského svobodného státu se snažili připravit na budoucí konflikt s Velkou Británií a tak vybavili své armády moderními zbraněmi a dělostřelectvem.
- Záminkou k válce se staly přemrštěné požadavky zahraničních osadníků zejména britského původu (*uitlanders*), kteří v samotném Johannesburgu početně převýšili samotné Búry. Britské vměšování na podporu rozšíření jejich práv sjednotilo Búry v jejich odporu, což vyvrcholilo roku **1899** vyhlášením války Velké Británii.
- V první fázi války byli Búrové nečekaně úspěšní, což vedlo k výměně na postu velitele britských sil, kterým se stal polní maršál **Frederick Roberts**.

Búrská válka a britská izolace

- V roce **1900** Velká Británie vyslala do té doby největší armádu ve svých dějinách – 180 000 mužů, přičemž další posily měly následovat. Na takto obrovské síly přirozeně Búrové nestačili a tak se po několika porážkách uchýlili k velice úspěšné guerillové válce, realizované komandy, disponující dokonalou znalostí terénu.
- Na konci téhož roku se novým velitelem britských sil stal generál **Horatio Herbert Kitchener**, hrdina z bitvy u Omdurmánu. Z jeho iniciativy se Britové uchýlili k používání obrněných vlaků a malých pevnůstek, které byly schopny odolat búrským komandům.
- Hlavním faktorem, který zajistil britské vítězství, ale bylo **využití koncentračních táborů**, v nichž byli internováni búrští civilisté – zejména ženy a děti.

Búrská válka a britská izolace

- Búrové se nakonec roku **1902** vzdali, ale Britové jim nabídli štědré mírové podmínky. Oba státy zanikly a roku **1910** byla založena **Jihoafriká unie** mající v rámci impéria status dominia.
- Pro Velkou Británii a její impérium představovala válka s Búry obrovské finanční, ale i politické břemeno. Za krvavý průběh války byl Londýn terčem intenzivní mezinárodní kritiky a tamní vládní kruhy se děsily možné agrese ze strany dalších mocností, jejíž odražení by bylo nad britské síly.
- Toto poznání vedlo britské představitele k revizi dosavadní politiky **skvělé izolace**. Výsledkem tak byla snaha o navázání spojení s některou ze světových mocností.

Konec (už ne tak skvělé) izolace

- Několik vlivných členů britského kabinetu v čele s ministrem pro kolonie **Josephem Chamberlainem** na přelomu století usilovalo o „germánskou“ alianci s Německem a Spojenými státy americkými. Pro absenci konsensu v britském kabinetu, ale i vlažnou reakci ze strany Berlína, který požadoval přímé zapojení Velké Británie do Trojspolku, bylo však od snah o alianci s Německem upuštěno.
- Všechny světové mocnosti spolupracovaly při potlačení tzv. **boxerského povstání**, které probíhalo mezi lety **1899 až 1901** v Číně.
- Velká Británie měla značné zájmy v Číně a obávala se dalšího mocenského pronikání Ruska. Z toho důvodu jí vyhovovalo spojenectví s Japonskem, které ve válce z let **1894 až 1895** Čínu porazilo a zajistilo si tak rozhodující vliv na Korejském poloostrově.

Konec (už ne tak skvělé) izolace

- Roku **1902** se tak Velká Británie rozhodla vyřešit svůj primární strategický problém – ohrožení ze strany Ruska na imperiální periferii – **uzavřením aliance s Japonskem**.
- Oba signatáři se zavazovali k zachování neutrality v případě, že bude jeden z nich v Číně či v Koreji napaden jinou mocností. Smlouva rovněž obsahovala příslib pomoci v případě, že bude jeden z nich napaden dvěma a více mocnostmi.
- Uzavření této aliance pobouřilo nejenom Spojené státy americké a Čínu, ale i Rusko a Francii, které na něj ještě téhož roku reagovaly podepsáním smlouvy, obsahující podobné závazky jako ta mezi Londýnem a Tokiem.

Lucy Simeonova 1905 ALLIES

*"Oh, East is East, and West is West . . .
But there is neither East nor West, Border, nor Breed, nor Birth,
When two strong men stand face to face, tho' they come from the ends of the earth!"*
Rudyard Kipling.
(October 4, 1905)

Vzestup mimoevropských mocností

- Konec 19. století byl svědkem narůstající moci Spojených států amerických a Japonska, které po vzoru evropských států usilovaly o rozšíření vlastních sfér vlivu. V případě Tokia tyto snahy směřovaly do pevninské východní Asie, zatímco Washington se angažoval v Karibiku – obě země pak měly zájem o oblast Pacifiku.
- Spojené státy se rozhodly podpořit snahy kubánských a filipínských nacionalistů a roku **1898** se tak střetly se Španělskem, které rychle porazily, výsledkem čehož bylo postoupení Kuby, Portorika, ostrova Guam a Filipín – za ty získal Madrid finanční kompenzaci v hodnotě 20 milionů dolarů.

Vzestup mimoevropských mocností

- Japonsko se po rychlé a úspěšné modernizaci (westernizaci?) ve druhé polovině 19. století připojilo k evropským mocnostem při jejich pronikání do upadající Číny. V letech **1894 až 1895** probíhala Japonsko-čínská válka, rozpoutaná zejména kvůli snaze Tokia získat vliv na Korejském poloostrově. Peking byl po sérii japonských vítězství nucen žádat o mír, přičemž kromě prestiže ztratil rovněž Tchaj-wan, blízké Peskadorské ostrovy a poloostrov Liao-tung.
- O deset let později došlo k válce mezi Japonskem a Ruskem o nadvládu nad Korejským poloostrovem a Mandžuskem. Ještě před jejím vyhlášením Japonci napadli ruské přístavy (Port Arthur) a následně Rusy poráželi jak na moři (bitva ve Žlutém moři), tak i na pevnině (bitva na řece Jalu). V roce **1905** uštědřili Japonci Rusům zdrcující porážky v námořní **bitvě u Cušimy**, kde byla potopena část ruské baltské eskadry a v pozemní **bitvě u Mukdenu**.
- Prostřednictvím amerického prezidenta Theodora Roosevelta byl v Portsmouthu téhož roku uzavřen mír, kterým Tokiu připadlo území kolem Port Arthuru a jižní část ostrova Sachalin. Moskva také uznala japonskou svrchovanost nad Koreou. Ta byla roku **1910** formálně anektována.

THE RUSSO-JAPANESE WAR AND PEACE 1904-1905

0 200 Miles
0 200 Kms

- Extent of Russian control before the War
- Japanese territory before the War
- Article II (Demand I) Japanese control of Korea recognized by Russia
- Article III (Demand II) Russian frontier defined by the Treaty
- Article V (Demand VI) Chinese territory evacuated by Russia Lease of Port Arthur & Talien to Japan
- Article VI & VII (Demand VII & VIII) Railroads controlled by Russia
- Railroads controlled by Japan
- Article IX (Demand V) Russian Sakhalin Island territory ceded to Japan
- 1904 Japanese landing
- Land or Sea Battle
- Article XI Coastal Fishing Rights granted to Japan in the Bering Sea & Seas of Japan and Okhotsk

Map Design:
© MapWorks 2005
mapsatwork@aol.com

Formování Trojdohody

- Britsko-francouzský antagonismus začal být počátkem nového století postupně překonáván, k čemuž přispěl i nový **král Eduard VII.**, který nastoupil na trůn roku 1901. V roce 1903 navštívil Paříž, kde jej za nadšené pozornosti francouzského tisku přijal prezident Émile Loubet.
- Na francouzské straně bylo hlavní motivací zjištění, že bez britské podpory není Paříž schopna prosadit žádný ze svých strategických cílů, a to zejména v Africe. Londýn zase po uzavření spojení s Japonskem začal usilovat o urovnání koloniálních sporů s Francouzi.

Formování Trojdohody

- Diplomatická jednání se zintenzivnila po vypuknutí rusko-japonské války, do které se obě velmoci zdráhaly po boku svých smluvních spojenců zapojit. Roku **1904** tak byla mezi Londýnem a Paříží uzavřena tzv. **srdečná dohoda**.
- Nejednalo se však o klasickou (a už vůbec ne protiněmecky zaměřenou) spojeneckou smlouvu. Ve třech konvencích, které ji tvořily, se signatáři dohodli na vzájemném uznání svých zájmových sfér v **Egyptě** (v případě Britů) a **Maroku** (v případě Francouzů), stanovení jejich hranic v nekolonizovaném **Siamu** (dnešním Thajsku) a na vyjasnění statusu Newfoundlandu a teritoriálního uspořádání v západní Africe. Potvrzena byla také konvence z roku 1888, která zajišťovala svobodnou plavu Suezským průplavem, přičemž stejný status byl přiznán i Gibraltarskému průlivu.

AFTER TEN YEARS.

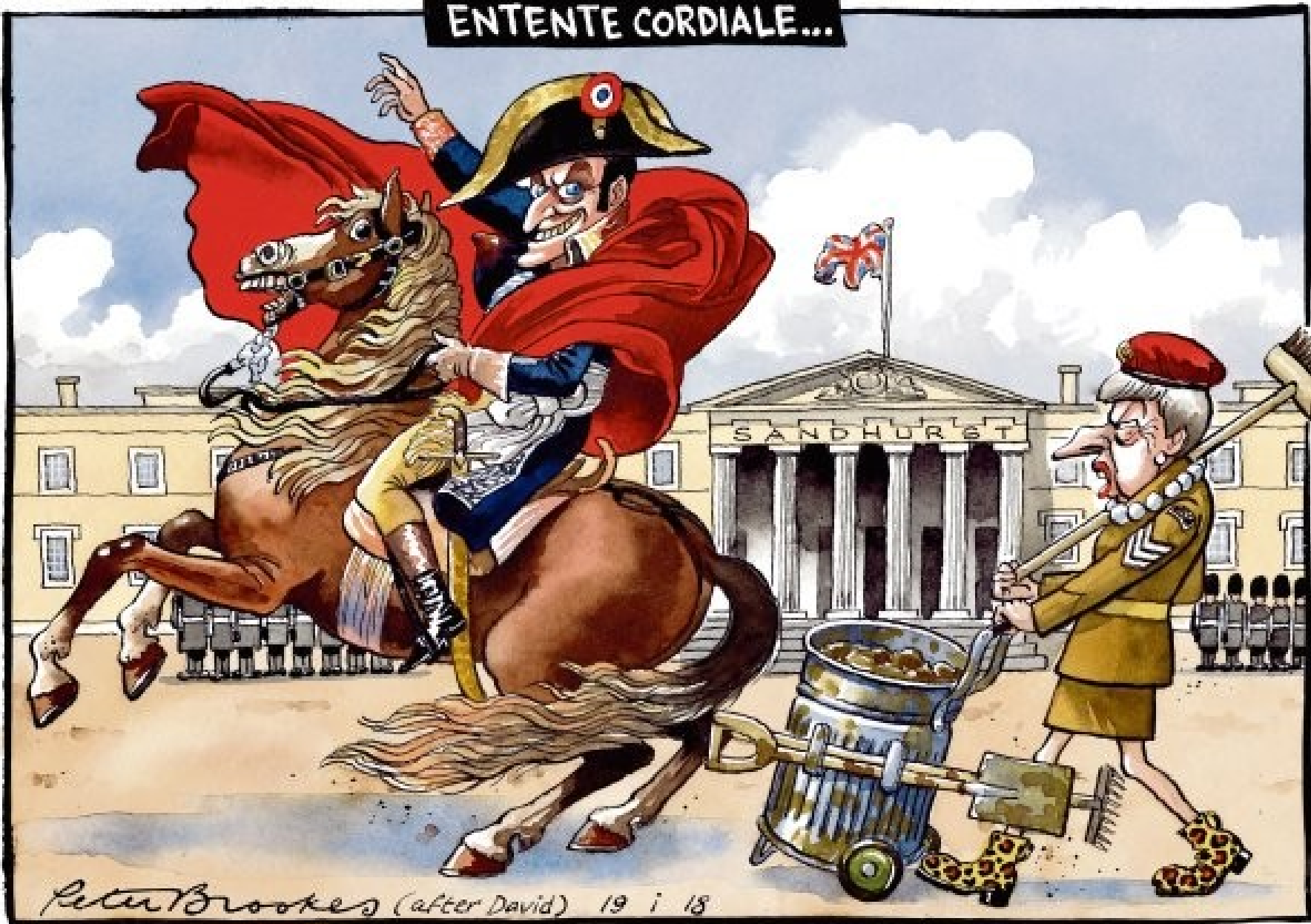
Franco-British Exhibition,

Laurent Bell
1905

Vers la Paix Universelle

30
1908

ENTENTE CORDIALE...

Peter Brookes (after David) 19 i 18

Formování Trojdohody

- Již v průběhu rusko-japonské války zachvátila Rusko vlna revolučních nepokojů, jejichž cílem bylo prosazení rozsáhlých sociálních a politických reforem včetně zavedení konstituční monarchie a parlamentarismu. Na začátku roku **1905** proběhla tzv. krvavá neděle, kdy armáda začala střílet do protestujících dělníků a několik set jich zabila. **Car Mikuláš II.** nakonec částečně ustoupil a povolil lidové shromáždění – *Dumu*.
- Ve stejném roce obdobné revoluční události zachvátily i Teherán, což stejnou měrou znervóznilo Londýn i Petrohrad. Obě velmoci se následně rozhodly Persii rozdělit do tří zón, přičemž ta severní by spadala do britské a ta jihovýchodní do ruské sféry vlivu. Jihozápadní zóna byla z velmocenského hlediska neutrální.

Formování Trojdohody

- Mezi Brity a Rusy probíhala již od 19. století tzv. **velká hra** o oblast střední Asie, kterou Londýn považoval za strategickou, neboť obklopovala britskou Indii. Britové se proto snažili o ovládnutí Afghánistánu a v letech **1903 až 1904** podnikli invazi do Tibetu. Roku 1906 byla podepsána smlouva mezi Velkou Británií a Čínou, ve níž se Londýn zavázal, že neanektuje žádné tibetské území a nebudou zasahovat do jeho vnitřních záležitostí, přičemž Peking přislíbil, že takové zasahování nedovolí žádnému jinému státu.
- V roce **1907** byla uzavřena britsko-ruská dohoda, která ukončila dlouhodobé vzájemné soupeření jasným vymezením sfér vlivu obou říší ve střední Asii. Oba signatáři uznali, že Tibet je součástí Číny a upustili od snah usilovat o jeho kontrolu. Kromě toho Rusko uznalo britský protektorát nad Afghánistánem a bylo potvrzeno rozdělení Persie do tří zón.
- Od roku 1907 tak již můžeme mluvit o Britsko-francouzsko-ruském spojení – Trojdohodě – aniž by ovšem uzavřené smlouvy z pohledu Londýna britskou vládu nějak zavazovaly k vojenské pomoci Paříži či Petrohradu, neboť se jednalo spíše o dohodnuté porozumění stran koloniálních záležitostí. Do jisté míry bylo ale toto spojení i tak paradoxní, byť z hlediska strategických zájmů racionální.

СОГЛАСИЕ.

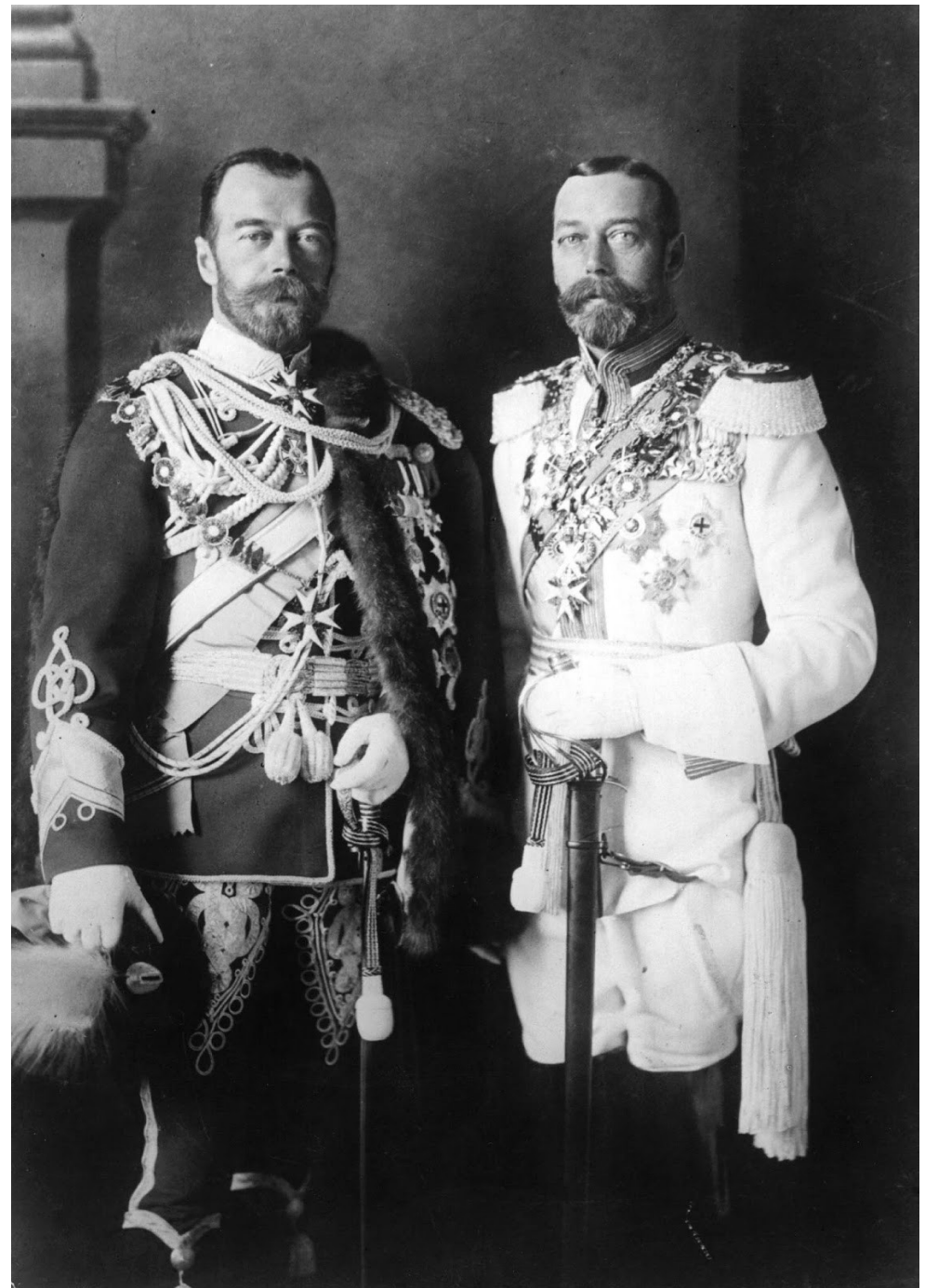
ФРАНЦИЯ
ЛЮБОВЬ в ней чистей горит,
Къ земль родной и народу,—
Объята ей,—отраститъ
Она тленную неволю...

Передъ грозой враждебныхъ силъ
Въ дни тяжкой скорби, испытанья—

РОССИЯ
Въ ней ВѢРА глубоко трепещетъ,
Не поколебана ни когда,
Святая Русь во имя Бога
Свершаетъ свой побѣдный путь...

Святой союзъ ихъ въ полкъ брани
Самъ Богъ съ небесъ благословитъ.

АНГЛИЯ
НАДЕЖДА въ ней всегда живетъ,
На волю, волею России
Оъ ЛЮБОВЬЮ, ВѢРОЮ ищетъ
Она на бой и къ ней идетъ,
Сломить надменные столбы,
Сломить надменные столбы.

První marocká krize

- Německý císař Vilém II. se rozhodl provokativně ověřit pevnost srdečné dohody a tak roku **1905** připlul do marockého města Tangier, kde po setkání pronesl projev, ve kterém vyzdvihl marockou nezávislost, čímž nepřímo zpochybnil francouzský mandát.
- Německo požadovalo konferenci, na které by se Francie musela ze svého postupu v Maroku zodpovídat, což bylo francouzským ministrem zahraničí Théophilem Delcassé nejdříve příkře odmítnuto. Poté, co německý kancléř hrabě Bernhard von Bülow pohrozil vyhlášením války, Delcassé rezignoval a francouzská vláda souhlasila s účastí na konferenci, která se konala následujícího roku ve městě **Algeciras**. Němci zde měli podporu pouze Rakouska-Uherska, zatímco ostatní státy stály za Francií.
- Status Maroka se tak nezměnil, nicméně došlo ke značnému zhoršení vztahů mezi Francií, jejími spojenci a Německem.

Bosenská krize

- Rozhodnutím berlínského kongresu – zabývajícího se situací na Balkáně – z roku 1878 získalo Rakousko-Uhersko zvláštní práva v Bosně a Hercegovině, které v podstatě znamenaly, že Vídeň tato území okupovala. To vadilo zejména Srbsku (a tamním nacionalistickým silám), které usilovalo o připojení Bosny s početnou srbskou menšinou.
- Rakousko-uherský ministr zahraničí hrabě Alois Lexa von Aehrenthal plánoval, že upevní pozici Vídně ve sporech s Bělehradem definitivní anexí Bosny a Hercegoviny. Příležitost k takovému kroku se naskytla v podobě vyjednávání (nejdříve korespondenčního a následně i osobního na zámku Buchlovice) s jeho ruským protějškem, kterým byl hrabě Alexandr Petrovič Izvolskij.
- Jeho cílem bylo získat právo volného průplavu úžinami Dardanely a Bospor výměnou za ruský souhlas s následnou anexí Bosny a Hercegoviny. K té však došlo roku **1908** aniž by byl Rusku zajištěn volný průplav, což vyvolalo obrovskou vlnu nevole ruských panslavistů a vedlo až k mobilizaci srbské armády. Krize byla následně vyřešena diplomatickými prostředky, ovšem za cenu značného zhoršení vztahů mezi Vídní a Petrohradem.

Druhá marocká krize

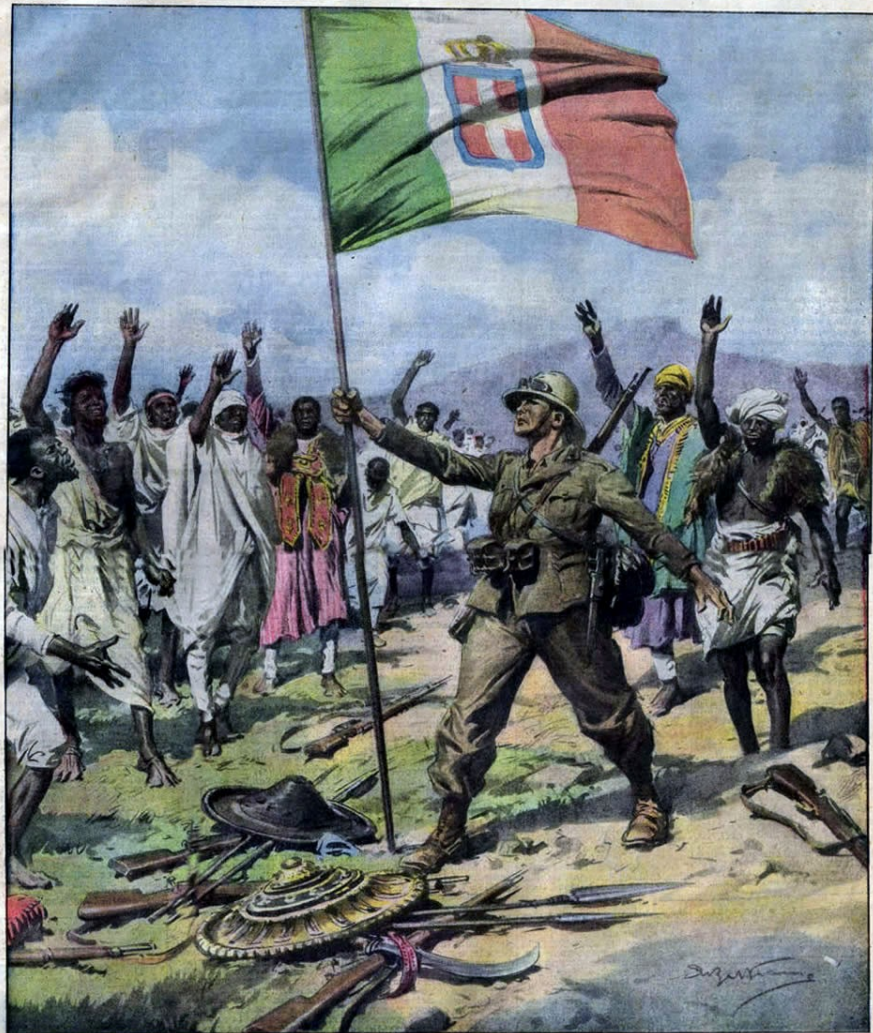
- Když Francouzi roku **1911** vyslali do marockého vnitrozemí početné síly za účelem potlačení povstání proti sultánovi, Berlín zareagoval požadavkem kompenzace ztrát způsobených v průběhu první marocké krize. Pod záminkou ochrany německých obchodních zájmů připlul do přístavu Agádír dokonce dělový člun *Panther*.
- Francie zvažovala, jak rázně na takový akt odpoví, přičemž byla tlumena Velkou Británií, která se snažila balancovat mezi ujišťováním Paříže o britské podpoře a současně zabránit, aby Francouzi jednali zbrkle a příliš agresivně.
- Kvůli náhlé finanční krizi, která Německo zasáhla, však nakonec německý císař ustoupil a výměnou za zisk části Francouzského Konga souhlasil s uznáním francouzských nároků. Nepřátelství mezi Paříží a Berlínem se nicméně opět prohloubilo, stejně jako antagonismus mezi Německem a Velkou Británií.

Italsko-turecká válka

- Italové dlouhodobě usilovali o získání dalších kolonií a jejich záměrem tak bylo ovládnutí území dnešní Libye. Řím si nejdříve diplomatickou cestou zajistil podporu Londýna (prostřednictvím tajné výměny nót v roce 1887, ve kterých si oba státy vzájemně přislíbily podporu v Egyptě a Libyi), Paříže (roku 1902 podepsáním tajné smlouvy zaručující vzájemné nevměšování v oblasti Maroka a Libye) a Petrohradu (dohodou z roku 1909, kdy Rusko uznalo italské zájmy v Libyi výměnou za podporu v otázce úžin).
- Následně se roku **1911** po ustanovení francouzského protektorátu nad Marokem rozhodla italská vláda konat a vypovědět upadající Osmanské říši válku. Po sérii italských úspěchů v námořních i pozemních bitvách se nicméně ve vlastní Libyi museli Italové uchýlit k teroru, neboť Turky podporovalo místní houževnaté arabské a berberské obyvatelstvo. Poté, co byla Osmanská říše roku **1912** napadena balkánskými státy, rozhodla se Konstantinopol uzavřít mír a přenechat tak Itálii Libyi a Dodekanés.
- **Jednalo se první vojenský konflikt, ve kterém byly (na italské straně) využity moderní vzducholodě a letadla.**

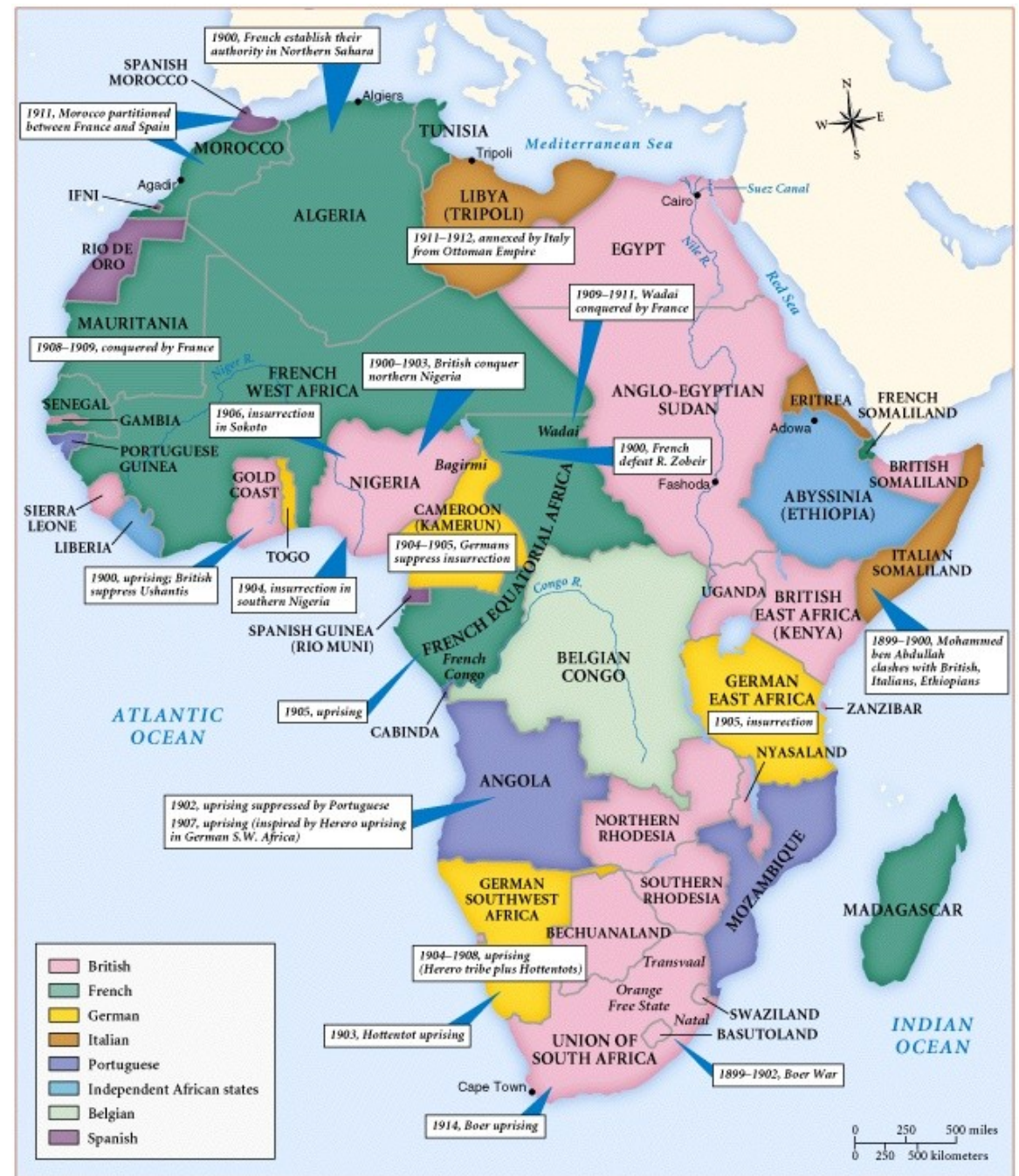
LA DOMENICA DEL CORRIERE

Si pubblica a Milano ogni settimana
 Ufficio del giornale: Via Solferino, 28 - Milano
 Anno XXXVIII N. 52 27 Dicembre 1936 - Anno XV Centesimi 30 la copia

Tutti i territori dell'Impero sono occupati.
 Le popolazioni, sottomesse, salutano il Tricolore.

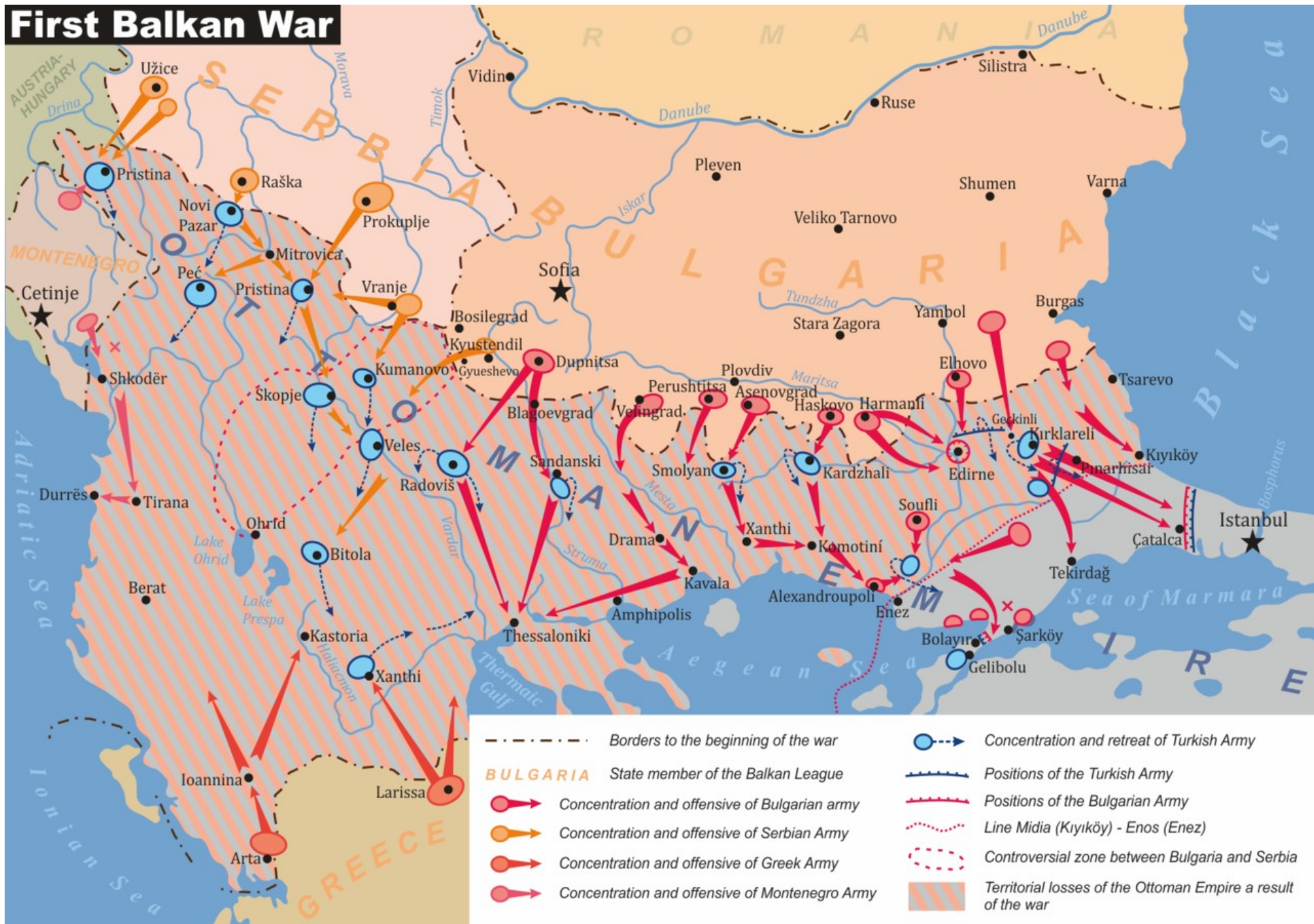
(Allegoria di A. Beltrame)

První balkánská válka

- Osmanská říše ovládala na Balkánském poloostrově území Makedonie a Thrákie, o jejichž části měly zájem všechny okolní státy. Za tímto účelem došlo z iniciativy Bulharska roku 1912 nejdříve k podepsání smlouvy se Srbskem, v rámci které si mezi sebou tajně oba státy rozdělily území Thrákie, čímž došlo k vytvoření základů **Balkánského svazu**. V tomtéž roce podepsalo Bulharsko smlouvu rovněž s Řeckem a nakonec se připojilo i Černoohorské království. Členové svazu však vznášeli protichůdné teritoriální nároky a vztahy mezi nimi nebyly nikterak valné.
- K vyhlášení války došlo na podzim roku **1912** – tedy v době, kdy Osmanská říše bojovala rovněž s Itálií – a zprvu v ní vítězili Osmanská říše. Její chuť pokračovat ve válce se však po sérii porážek začali Turci v Londýně jednat o ukončení války. V lednu roku 1913 se však v Konstantinopoli uskutečnil státní převrat a nová vláda se rozhodla ve válce pokračovat.
- Po opětovné porážce byly obnoveny mírové rozhovory, ve kterých byli Turci donuceni postoupit téměř všechna svá balkánská území.

First Balkan War

Druhá balkánská válka

- Členové Balkánského svazu se začali velice rychle přit o bulharské teritoriální zisky a své požadavky představilo také Rumunsko. Bělehrad a Athény podepsaly tajnou smlouvu, namířenou proti Bulharsku, ke které se následně připojila i Černá hora.
- Po srbské okupaci území Makedonie napadla bulharská armáda Srbsko a Řecko, za několik dnů byl tento útok odvolán, nicméně Bělehrad a Athény v bojích dále pokračovaly. Postupně se k nim připojilo jak Rumunsko, tak i Osmanská říše a novým premiérem vedená bulharská vláda tak byla v létě roku **1913** nucena kapitulovat.
- Sofie byla nucena postoupit území, které získala v předchozí válce. Tento konflikt výrazně přispěl k Bulharsko-ruskému odcizení a nové orientaci na Vídeň.

- concentration and actions of Bulgarian Army
- transfer of combat troops from Eastern Thrace to the Serbian and Greek borders
- - - retreat of the Bulgarian Army
- ▬ soldiers rebellions in Bulgarian Army

- SERBIA** State member of the anti-Bulgarian coalition
- concentration and actions of Serbian, Greek, Romanian and Turkish Army
- - - retreat of the Serbian Army

Bulgarian territory taken away from Romania by Treaty of Bucharest (10 August 1913)

Situace před první světovou válkou

- V Evropě existují dva spojenecké bloky – byť v případě Trojdohody není Londýn vázán zbývajícím členům v případě napadení vojensky pomoci – Trojspolek a Trojdohoda. Takové uspořádání je oproti předchozímu koncertu velmocí odlišné výraznou polarizací. Antagonistické vztahy přitom panují i mezi členy těchto aliancí, nejvíce patrné je to v případě Rakousko-Uherska a Itálie a Velké Británie a Ruska.
- Většina velmocí je se svým postavením nespokojená a ráda by uskutečnila teritoriální zisky – v případě Itálie na Jadranu a ve Středomoří, v případě Francie navrácením Alsaska a Lotrinska a v případě Ruska na Balkáně a na úkor Osmanské říše, o jejíž rozbití Petrohrad usiloval.
- Rakousko-Uhersko a Osmanská říše se snaží nepodlehnout ruskému tlaku (ať už v oblasti Černého moře či na Balkáně) a udržet svoji existenci. Velká Británie je jedinou hlavní velmocí, které dosavadní stav vyhovuje, je však nervózní z narůstající moci a asertivity Německa, které usiluje o postavení světové vojenské, hospodářské, „politické“ i koloniální velmoci. Může se tak stát jedině na úkor těch stávajících.
- Kromě evropských států hrají stále větší roli rovněž Spojené státy americké a Japonské císařství.

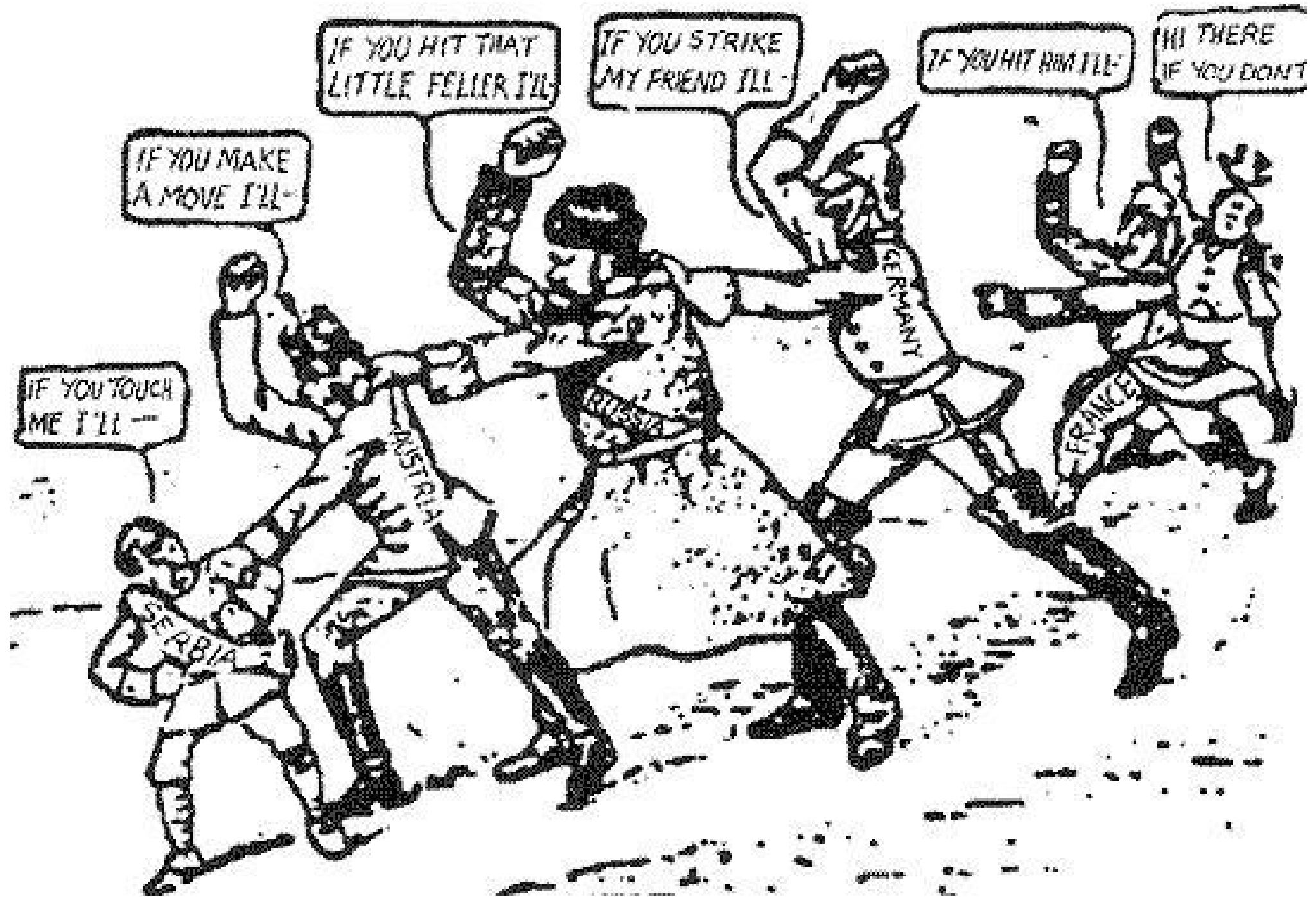

Příčiny první světové války

- Jedná se o neuvěřitelně komplexní problematiku, která je dodnes předmětem bádání mnoha historiků i odborníků na mezinárodní vztahy (Christopher Clark, Niall Ferguson, Margaret MacMillan, Max Hastings, Hew Strachan, Martin Gilbert, Michael Howard...).
- Za dlouhodobou příčinu lze označit erozi systému koncertu velmocí, který byl schopen spory mezi nimi řešit. Za střednědobou pak nelibost jednotlivých aktérů se stávající distribucí moci a teritoriálním uspořádáním, zhoršenou navíc dojmem, že čas hraje proti nim. Tato nejistota byla prohlubována sítí převážně tajných dohod a nutností na ně reagovat a neztratit přitom prestiž.
- Roli ovšem hrály i osobnosti jednotlivých klíčových aktérů a jejich osobní aspirace. Nikdo si však nedokázal představit, jaký bude rozsah budoucího konfliktu. Existovaly naopak hlasy, které tvrdily, že pravděpodobnost vypuknutí takového konfliktu je velice nízká, neboť by byl pro svoji nesmírnou ničivost a nesmírné náklady neracionální – Norman Angell – *The Great Illusion* (1909).
- Za krátkodobou příčinu lze považovat dění na Balkánském poloostrově, kde také nakonec došlo k incidentu, kterým byla celá válka rozpoutána.

Sarajevský atentát a vyhlášení války

- V reakci na atentát na následníka trůnu arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho choť Žofii Chotkovou – ti byli zastřeleni 28. června 1914 během návštěvy Sarajeva, a to srbským nacionalistou Gavrilo Principem – předložila Vídeň Bělehradu ultimátum, ve kterém požadovala nesplnitelné. Mezitím docházelo po celé Evropě k mnoha diplomatickým jednáním ve snaze vypuknutí konfliktu zabránit, ale současně ujistit své spojence o platnosti smluvních závazků.
- Na začátku července se němečtí představitelé rozhodli bezpodmínečně postavit v případě války se Srbskem za Vídeň, přičemž jim bylo jasné, že to bude rovněž znamenat válku s Ruskem a Francií (s účastí Velké Británie spíše nepočítali). **28. července 1914 tak Rakousko-Uhersko vyhlásuje válku Srbsku.**
- Druhý den nechal car Mikuláš II. vyhlásit částečnou mobilizaci ruské armády (nejpočetnější, byť ne nejlepší pozemní síly v Evropě) a 30. července pak mobilizaci úplnou. Když ji car odmítl na naléhání německého císaře odvolat, předložil Berlín ultimátum, požadující zastavení mobilizace a odmítnutí pomoci Srbsku. Německé ultimátum, požadující po Francii, aby v případě války se Srbskem nepodporovala Rusko bylo předloženo i v Paříži.

IF YOU HIT THAT LITTLE FELLER ILL

IF YOU STRIKE MY FRIEND ILL

IF YOU HIT HIM ILL

HI THERE IF YOU DONT

IF YOU MAKE A MOVE ILL

IF YOU TOUCH ME ILL

SERBIA

AUSTRIA

GERMANANT

FRANCE

UK

Vyhlášení války a Schlieffenův plán

- Poté, co Petrohrad odmítl, **Němci 1. srpna mobilizovali a vyhlásili Rusku válku**, přičemž Rakousko-Uhersko mobilizovalo 4. srpna.
- Německé strategické plánování se děsilo války na dvou frontách a tak vypracovalo (konkrétně polní maršál Alfred von Schlieffen a generál Helmuth von Moltke mladší) plán, stojící na vyslání 80% německé armády na západ a 20% na východ, ve snaze během šesti týdnů – v době, než stihne Rusko podle Berlína mobilizovat – porazit Francii. Oba tyto předpoklady se následně ukázaly jako mylné – Petrohrad stihl mobilizovat během 15 dnů.
- Německo 2. srpna napadlo a následně okupovalo Lucembursko a 3. srpna vyhlásilo válku Francii. Stejný den předložil Berlín ultimátum belgické vládě, po které požadoval právu průchodu přes belgické území.

Otázka neutrality Belgie a britský vstup do války

- Belgická vláda toto ultimátum odmítla, což mělo 4. srpna za následek německou invazi. Belgická neutralita a územní celistvost byla garantována Londýnskou smlouvou z roku 1839, přičemž právě Velká Británie byla jedním z hlavních garantů. Britská vláda požadovala, aby se německá armáda v souladu s touto smlouvou z Belgie stáhla. Poté, co se tak nestalo, **vyhlásila ještě týž den Velká Británie Německu válku.**
- Britové, kteří se bezprostředně před začátkem války zabývali spíše hrozcí občanskou válkou v Irsku, byli v otázce případného zachování neutrality nejednotní. Rozhodující účinek, jenž veřejnost o správnosti vyhlášení války přesvědčil, měl německý brutální postup právě na území Belgie, a to proti civilnímu obyvatelstvu.
- Paradoxní je, že s možností porušení belgické neutrality počítali také francouzští vojenští plánovači.

A day by day record of the German's drive through Belgium—a narrative of fact. Dramatic—thrilling—true! Start reading it to-day. Daily and Sunday in the

New York Tribune

Průběh války

- Na západě se po rychlém německém postupu, který byl zastaven až francouzsko-britským vítězstvím v první bitvě na Marň, začala povaha bojových akcí měnit. Kvůli obrovským ztrátám a tehdejší spíše defenzivní vojenské technice (kulometry, těžké i lehké dělostřelectvo) se postupně obě válčící strany zakopaly, čímž vytvořily síť zákopů táhnoucí se od Lamanšského průlivu až ke švýcarským hranicím. Válka zde měla spíše statický charakter, byť čas do času – zejména v letech 1916 a 1918 – docházelo k pokusům uštvědit nepříteli ničivý úder. Takové snahy byly většinou neúspěšné a vyžádaly si životy statisíců vojáků.
- Na východní frontě byla oproti tomu válka dynamická. Rusové vpadli ještě roku 1914 do rakouské Haliče, kde dosáhli vojenských úspěchů, nicméně ve Východním Prusku byli maršálem Paulem von Hindenburgem a generálem Erichem Ludendorffem poraženi v bitvách u Tannenbergu a Mazurských jezer.
- Nečekaně úspěšní byli rovněž Srbové, kterým se podařilo odolávat rakousko-uherské armádě.
- Ještě na konci roku **1914 vstoupila do války na straně centrálních mocností Osmanská říše**, která tak musela bojovat na třech frontách – proti Rusům na Kavkaze a proti Britům v Mezopotámii a v Palestině.

Průběh války

- Roku 1915 se bojující strany rozrostly o **Itálii** (bojující proti svému bývalému spojenci Rakousko-Uhersku) a **Bulharsko** (naopak bojující po boku centrálních mocností proti Srbsku).
- Centrální mocnosti dosáhly vojenských úspěchů na východní frontě a Britové (konkrétně tamější první lord admirality Winston Churchill) naplánovali útok na dardanelskou úžinu, od kterého si slibovali porážku Konstantinopole a otevření zásobovací trasy do Ruska. **Operace Gallipoli**, realizovaná převážně vojáky Austrálie a Nového Zélandu, však skončila neúspěchem.
- Britové spustili námořní blokádu Německa a roku 1915 porazili část jeho flotily v bitvě u Dogger Banku.
- Na začátku roku 1916 došlo z iniciativy náčelníka německého generálního štábu generála Ericha von Falkenhayn k zahájení masivní německé ofenzivy u **Verdunu**. Francouzští spojenci ve snaze Paříži ulehčit naplánovali bitvu na řece **Sommě** a na východě pak **Brusilovovu ofenzívu**, která byla natolik úspěšná, že přiměla Rumunsko, aby se připojilo k Dohodě v boji proti centrálním mocnostem, které jej však rychle porazily.
- Lité boje probíhaly rovněž mezi Osmanskou říší a britskými silami na Blízkém východě – arabské povstání.

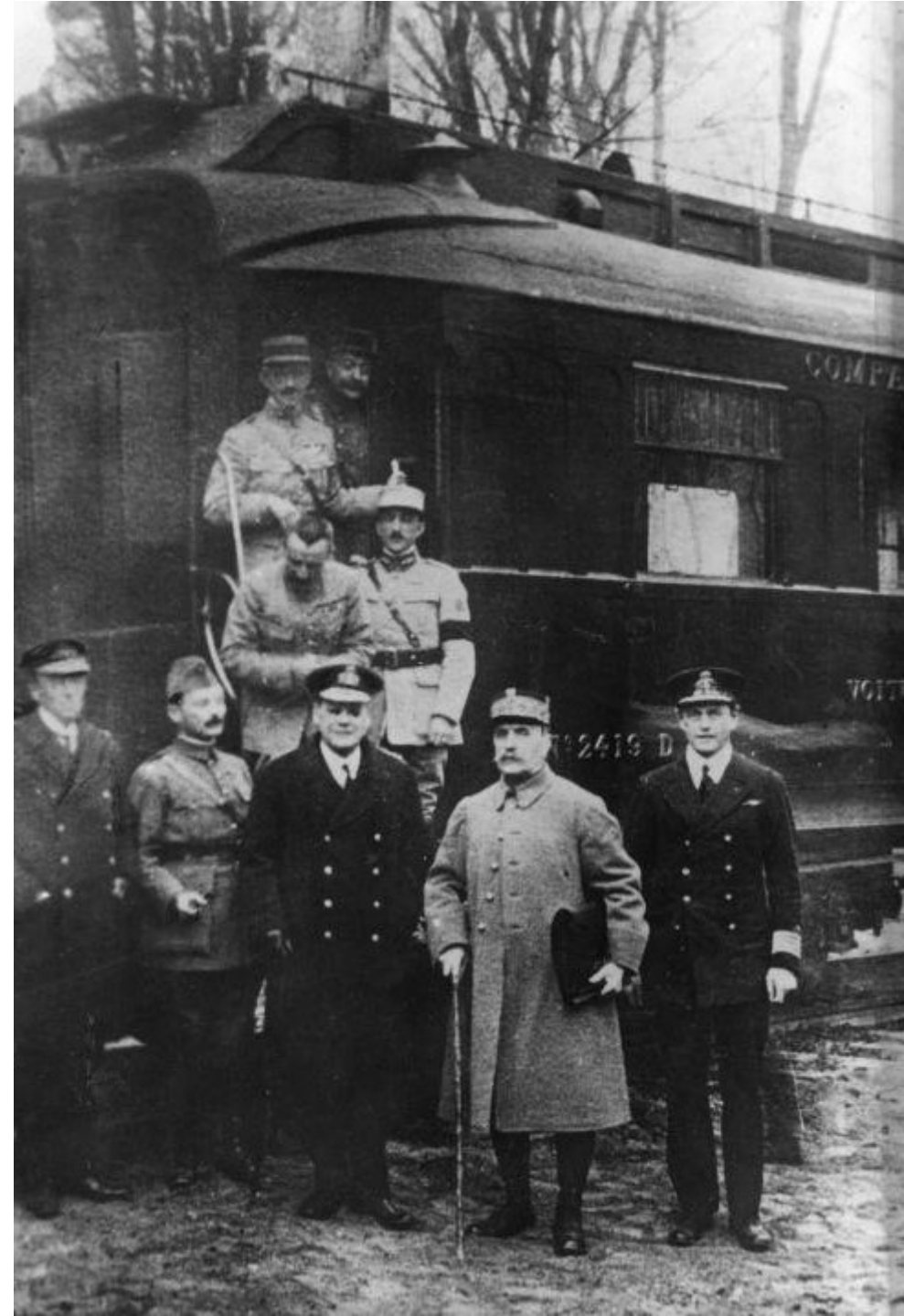
Ein Vierverband, doch nicht von Englands Gnaden,
 Kein heimlich Machwerk brit'scher Mühlerlei;
 Ein freier Bund von Waffenkameraden
 Zu brechen Englands Völkertyranni.

Průběh války

- Rok 1917 znamenal zahájení neomezené ponorkové války Německem, prostřednictvím které chtěl Berlín překonat britskou námořní blokádu. S výjimkou Německé východní Afriky byly obsazeny všechny německé kolonie.
- V Rusku byl v únoru svržen car, nicméně prozatímní vláda – v jejímž čele stáli nejdříve kníže Lvov a poté Alexandr Fjodorovič Kerenskij – se rozhodla ve válečném úsilí nepolevit, za což byla mohutně kritizována zejména bolševiky.
- Na základě neomezené ponorkové války vstoupily 6. dubna do první světové války po boku Dohody i **Spojené státy americké**. Jejich materiální zdroje, spolu s postupnou mobilizací britského impéria, jednoznačně vychýlily rovnováhu ve prospěch Dohody. Je dobyt Bagdád i Jeruzalém.
- Rakousko-Uhersko však ušetřilo Itálii porážku v **bitvě u Caporetta** a Italové byli zatlačeni do defenzívy. Neúspěšná byla rovněž francouzská ofenzíva naplánovaná novým velitelem francouzské armády generálem Robertem Nivellem. Roku 1917 vstupuje do války na straně Dohody rovněž Řecko.
- V říjnu 1917 je prozatímní vláda svržena bolševiky a v Rusku propuká občanská válka. Jejich vůdce Vladimír Iljič Lenin usiluje o mír s centrálními mocnostmi.

Průběh války

- **Brestlitevský mír je uzavřen 3. března 1918.** Německo a Rakousko-Uhersko získávají od Ruska rozsáhlá území na východě, což Berlínu umožňuje přesunout všechny síly do boje na západní frontě, kam ale již pomalu proudí čerstvé americké jednotky pod vedením generála Johna Pershinga.
- Jarní německá ofenzíva byla pro vyčerpanost německé armády přes počáteční úspěchy nakonec neúspěšná a Dohoda začala pomalu, ale jistě vítězit.
- V září poté požádalo o mír jak Bulharsko, tak i Osmanská říše, která se v již v podstatě rozpadala. Po katastrofální porážce v bitvě na řece Piavě se dala rakouská armáda na útěk a samotné mocnářství v podstatě zaniklo. **Osamocené Německo nakonec podepsalo příměří v Compiègne a 11. listopadu v 11 hodin dopoledne tak první světová válka skončila.**

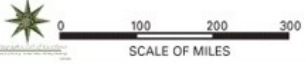

Mírová jednání a závěr

- S jednotlivými poraženými státy byla v rámci pařížské mírové konference vedena mírová jednání a na pařížských předměstích s nimi byly podepsány mírové smlouvy:
- S Německem v roce 1919 ve Versailles, s Rakouskem v roce 1919 v Saint-Germain, s Bulharskem v roce 1919 v Neuilly, s Maďarskem v roce 1920 v Trianonu a s Tureckem v roce 1920 v Sévres.
- Jediné Turecko se podmínkám takové smlouvy vzepřelo a roku 1923 tak byla podepsána pro Ankaru daleko výhodnější smlouva v Lausanne.
- Válka přinesla všem stranám obrovské lidské i materiální ztráty.
- Vedla k rozpadu či zániku několika dlouhotrvajících říší – Osmanské říše, carské říše, Rakousko-Uherska a Německé říše.
- Jasně vítězství však nepřinesla ani Dohodě – například Itálie byla se svými zisky nespokojena.
- Velká válka vedla k nárůstu popularity ideologií a legitimizace politického násilí, které v různé intenzivně na východ od Německa probíhalo až do roku 1923. V Evropě také vzniklo mnoho nových států, mezi kterými ovšem existovaly teritoriální spory. Vznikl navíc Sovětský svaz.

EUROPE, 1922

State Boundary Alignments
Resulting from the First World War
Peace Treaties

Legend

- Independent/ Free/ International cities
- Rijeka/Fiume to Italy, 1922
- Danzig
- Disputed Regions

